

Overdenking

Bij Jesaja 11 en Mattëus 3

Johannes

Joh de Doper wil ons richten naar het Licht. Hij wordt wegbereider genoemd, iemand die voorop gaat. Hij weet, vlak voor je, dichtbij, is het Licht te zien, vind je het perspectief waarnaar de mensen al zo lang naar uitzien. Je kunt die weg naar het Licht gaan, mits je bereid bent je bakens te verzetten. Mits je bereid bent om tot inzicht te komen en tot ommekeer.

De vraag is of we daartoe bereid zijn. De weg naar het Licht die Johannes wijst, de weg ten leven, is een weg die recht genoemd wordt, d.w.z. het is een weg die rechtvaardig is, die recht doet aan allen. Het is de weg van gerechtigheid die naar sjalom, naar werkelijke vrede leidt.

Johannes de Doper doet zijn oproep in de woestijn. Een plek waar het leven nog gevonden moet worden. Zijn samenleving is, net als de onze, ver verwijderd van dat rechtvaardige en vredige leven waarnaar hij verlangt. Dat gedroomde leven vraagt om ommekeer. Het vraagt om offers en inzet om daar te komen.

De oproep tot bekering die Johannes in de woestijn doet is pijnlijk en confronterend, omdat die weg naar vrede buiten ons bereik lijkt. De weg die mensen gaan is niet oké. Mensen doen elkaar geen recht, en de zwaksten worden niet beschermd. De samenleving zoals die eruit ziet, spoort niet met Gods bedoeling met mensen. Mensen staan met de rug naar Gods toekomst en staan die toekomst in de weg.

Jullie weg, zegt Johannes, moet geëffend worden, d.w.z.: alles wat in de weg staat tussen jullie en de komst van het Koninkrijk, moet uit de weg geruimd. Dat is pijnlijk. Johannes' verkondiging is confronterend voor zijn toehoorders, hij verkoopt geen zoete broodjes. Hij confronteert hier niet de volken, de heidenen met hun afgoden, maar Israël, zijn eigen volk en zijn leiders. Hij roept op tot zelfkritiek, dat we bij onszelf te rade gaan, bij onszelf naar binnen kijken. Dat we inzien dat inkeer nodig is en ommekeer geboden. Johannes' toon is urgent: het komt er nú op aan, dat we ons bekeren van onze wegen, van onze gewoonten en verslavingen en goedkope excuses, en doen wat we moeten doen.

Nu niet anders

Onze tijd verschilt in dit opzicht niet zoveel van de bijbelse tijd. De mensen leefden in verdrukking, onder de Romeinen en er was veel verwarring en

onzekerheid over de toekomst. Opstanden werden de kop ingedrukt en de tempel werd opnieuw verwoest. Toen en nu leven dezelfde vragen: Wat valt er nog te verwachten? Heeft onze manier van leven nog toekomst?

Ook wij staan op een tweekop. Ik citeer uit een boek, *Silent Spring*, *Stille Lente*, dat mij de afgelopen tijd bezig hield: "We staan nu op een punt waar twee wegen uiteengaan. Maar ... ze zijn niet even aantrekkelijk. De weg die wij lang zijn gegaan is bedrieglijk gemakkelijk, een vlakke snelweg waarop we met grote snelheid voortgaan, maar waar aan het eind onheil wacht. De andere weg, een weg die minder begaan is, biedt onze laatste en onze enige kans om de aarde te behouden. De keuze is aan ons."

Deze woorden werden 60 jaar geleden geschreven door een moedige vrouw, een Amerikaanse biologe, Rachel Carson. Zij was opgevoed met een grote liefde voor de natuur en schrok van het menselijk vermogen om het leven op aarde te vernietigen. Denk aan de radioactiviteit die destijds vrijkwam bij bovengrondse kernproeven, de grootschalige toepassing van bestrijdingsmiddelen met sproeivliegtuigen en de introductie van zoveel andere vervuilende stoffen in ons leefmilieu. Zij zag dat ze een bedreiging van het leven op aarde vormen, een bedreiging van onze natuurlijke leefomgeving. We zijn bezig de tak waarop wij zitten weg te zagen. Zij waarschuwt dat de weg waarop wij gaan niet houdbaar is.

Carson sprak, 60 jaar geleden, met kennis van zaken en waarschuwde de wereld met een vooruitziende blik. De predikant op haar begrafenis noemde haar een profeet van onze tijd. Haar woorden inspireerden wellicht secretaris-generaal Antonio Gutierrez, de hoogste baas bij de Verenigde Staten, onlangs op de klimaatop in Egypte: "We gaan, zegt Gutierrez, voort op een snelweg naar de hel, met onze voet nog steeds op het gaspedaal."

Bij zowel Rachel Carson als Antonio Gutierrez is het menens, hun oproep is urgent, net zoals bij Johannes: aan ons nú keuze, het is onze laatste kans. We moeten nú een andere weg in slaan, we moeten nú bij zinnen komen. Alleen een radicaal andere weg leidt tot behoud.

Zuivering?

Johannes de Doper spreekt van een oordeel dat Israël niet kan ontlopen. Hij gebruikt het beeld van vuur, van zuivering, van onderscheiding. In het voetspoor van de oudtestamentische profeten houdt hij ons voor dat wij afgoden dienen, in plaats van dat wij gehoor geven aan de Ene, Onnoembare,

Israëls God. Wij gaan verkeerde wegen, wij dienen onszelf, in plaats van dat wij de weg van gerechtigheid gaan door God en de naaste te dienen.

Wat dit nu voor ons betekent, en voor ons samenleven, moeten wij voor onszelf invullen, ieder voor zich maar vooral ook samen met elkaar, ook als kerkgemeenschap. We moeten in gesprek zijn over onze levensstijl, meer en minder consuminderen, in gesprek over wat wij de aarde aan doen, de natuur en onze leefomgeving, onze veel te grote ecologische voetstap. In gesprek over wat wij onze kinderen aandoen en kleinkinderen, en hoe we hen een toekomst kunnen nalaten. In gesprek over de zwaksten onder ons, hoe wij hen nabij kunnen zijn, en hen kunnen steunen. In gesprek over de mensen zonder perspectief, wereldwijd, in wat wij hen aandoen en waarin wij tekort schieten en nalatig zijn.

Niet eenvoudig zo'n gesprek, maar noodzakelijk en onontkoombaar. Alleen als we er samen over spreken kan nieuw inzicht groeien en kunnen we een weg vinden om te gaan. Als kerk staan we in een traditie van bezinning en reflectie, voor de ouderen onder ons: een traditie van nieuwe levensstijl, van een conciliair proces, en nu van groene kerken. Laten we uit die traditie putten en er inspiratie opdoen, om ons leven en samenleven te zuiveren en weg te doen wat niet goed is.

Hoop ...

Johannes de Doper ontleent zijn inspiratie aan de oud-testamentische profeten. Het visioen van een alles omvattende vrede, van ware sjalom, is een baken van Licht. De kunstenaar Marc Chagall verbeeldde het tafereel uit Jesaja 11 dat wij lezen: de schepping is vrede met zichzelf. Lam, kalfje en kinderen naast leeuwen, beren en slangen. Een mens die zegenend aanwezig is en God die zag dat het goed was. De aarde verzoend met zichzelf, zoals hemel en aarde bedoeld zijn. Dat is het wenkende perspectief van waaruit onze traditie mag leven. Wij geloven niet in doemdenken, het cynisme is ons vreemd en de scepsis krijgt ons er nooit onder.

De christelijke boodschap is geworteld in hoop. Godzelf is het Licht dat de wereld verlicht en verwarmt, richt je dan naar het Licht. Juist in donkere tijden, in tijden van crisis, staat ons dit vredesvisioen voor ogen. Wij zijn geen lichtvoetige optimisten, die ervan uitgaan dat het allemaal vanzelf wel goedkomt, nee wij leven vanuit de hoop dat God het leven thuisbrengt zoals het bedoeld is.

Dat is de boodschap die door heel de Schrift klinkt, in wet en profeten. Het is al bij Mozes te horen: "Leven én dood houd ik je voor, zegen én vloed, kies dan

het leven.” Je kunt het, “vlak vóór je ligt de weg ten leven” (Deuteronomium). Het is nú aan ons. Gá de weg van het duister naar het licht. Het is mógelijk om je te bevrijden uit de slavernij. Het is mógelijk om je los te maken van het leven dat je gevangen houdt, het is mogelijk om áchter je te laten het oude leven, vol oude gewoonten, verborgen verleidingen en goedkope verontschuldigen.

Tronk ...

Naast het visioen van vrede kent Jesaja nog een ander beeld van hoop: de afgeknotte stronk, een afgesneden stam. De dode boom staat voor een vastgelopen geschiedenis, die zonder toekomst is. Je denkt: “Het is gedaan met ons, er is geen toekomst meer, is valt niets meer te verwachten. Mensen leven in hun eigen tunnel, zonder nog enig perspectief. Maar ... dan komt onverwachts toch weer een twijgje op, een nieuwe loot, een nieuwe scheut vanuit zijn diepste wortels. Kind in ons geboren.

Moge het zo gaan met onze geschiedenis, die ogenschijnlijk weinig hoop biedt, maar er toch op aangelegd is om nieuw leven voor te brengen. Nieuw leven voor mens én natuur, voor heel de aarde, met al wat leeft, met al wat is. Het nieuwe groeit door duisternis en dood heen.

Waar onze geschiedenis, net als in Israel, kopje onder dreigt te gaan, vinden wij het Licht wanneer wij het zoeken. Wij zullen de weg vinden naar het Licht als wij gehoor geven aan de Ene, Israels God, die de Bron van het leven is. Het Kind in een kribbe, teken van Gods genade en trouw, wil dat kind ook in ons wakker roepen. Amen